

تۈرك يۈردى

ناشرى : تۈرك يۈردى .
مەتبەئىسى : مەدەنىيەت .

۱۳ كۈنۈن ۱۳۲۸

يىل ۲

۵۰ ۵۰

اقتصاد

مالى تهلكه‌لر [*]

مخاربه نهايت بولمش كې كورونيور. متاركه‌نى متعاقب عقد صلح ايديله‌جكى ده
اميد اولوناييلىر . بونكه برابر مملكت بلالردن قورتيلىقمقدن هنوز يك اوزاقدىر .
مخاربه‌دن صكره توركيه، جهت مالىه وصناعيه‌ده اسكيسندن دها زياده صويولمغه
باشلايه‌جقدىر . برچوق دفعه‌لر اولدينى كې بن بودفمه دخى و صاقينكز اسزى
صويغه كليورلر « دى به باغيرمغه باشلايه‌جغم . فقط بن بونك بيهوده اولديغى
وبو خصوصده رفع ايدى جكم آوازك سمع اعتباره آلميه جغنى ده بيليورم . بنم خطابم ،
بودفمه دخى ايشيدلميه جكدىر . زيرا بومملكتده اجراى حكم ايدالار نه حكومت ،
نعمت ، نه مسلمان ، نه ده خريستيانلر دكلدىر . بوراده حاكم حقيقى ، آوروپاماليونيدىر .
ذاتاً مملكتى صويانلر اصل بوماليوندىر . اوحالده بنم خطابمى كيم ديگليه جك ؟
ماليون نه ايسترسه اوفى ياپيور . بالقان دول متفقه‌سى ، مخاربه بدايتنده
اوج آياق موراتوريوم (تاجيل ديون) معامله‌سى قبول و اعلان ايتديلىر . مخاربه
حاضره‌نك همان دوجار افلاس ايتمش اولدينى برچوق توركيه تاجر و اصنافى ده
موراتوريوم اعلانى طلب ايتشاردى . فقط بو خصوصده واقع اولان طلبلر
اجرا ايدلمدى و توركيه ده موراتوريوم اعلان اولمىدى . عجبا نيچون ؟ چونكه
عثمانلى بانقه‌سيله برابر ديكر بانقلر و نقود عظيمه صاحى برقاچ ذات بونك عاينده
ايديلر . آنلرك موراتوريوم اعلاننه مخالفتلر ، كنديلرينك مديونلر اوزرنده كى
حكم و نفوذلرينى محافظه ايتك املارندن ايلرى به كلكشدر . بو صورته مذكور
بانقلر و نقود عظيمه صاحبلرى ، يالكىز آرزو ايتدكلرى مديونلرك ديسلرينى
تاجيل ايتديلىر ، ديكرلرينى تاديه ديسنه مجبور ايله‌ديلىر . اكر موراتوريوم اعلان
ايدلمش اولسه ايدى ، بتون بورجلىلر تاجيل ديون حقندن بلا فرق استفاده
ايدرلرايدى . فقط موراتوريوم حكمفرما اولمايجه بو خصوصده هر شى ماليونك
[*] مجموعه مندرج يازيلرك حق (حق تأليف قانونى) موجبجه مخطوطدر و
مديرشدن مساعده آنمفسزين نقل ايديله‌من .

کیفیه تابع قالدی و بو صورتله اصناف و تجار ، بانقه ایله فائضجیلرک اسارتلری آلتیه دهآ زیاده کیردیلر . حال بوکه وضعیت کیتدکجه دوچار مشکلات اولمقده و معاملات تجاریه هر طرفده طورغون بر حالده بولونمقده در . بلغارستان ، صربستان و یونانستان ممالککنده آلاچق پاره سی اولان بر عثمانلی ، ممالک مذکورده موراتوریم اعلان ایدلمش اولسی حسیله اورادن بر پاره بیله آلامایاجق ؛ فقط عینی زمانده کندی مملکتکنده کی بورجلرینی اوده مکک مجبور قالاچقدیر . بونک سببی ایسه تورکیه ده موراتوریم اعلان ایدلمه مسیدر . فقط بوکونه قدر تحت محاصره بولنان مثلاً ادرنه لی مندیونلرک تأدیة دین ایتلری ناصل طلب ایدیله بیلیر ؟ بلغار اردوسنک هجوملرندن یاقایی قورتاران ادرنه اهالیسنک درسعادت بانقه لری طرفندن دوچار خرابیت اولملرینه ناصل مساعده ایدیله بیلیر ؟

سلانیک تجارلری موراتوریمی هر کسدن زیاده طلب ایلمکده ایدیلر . شمعی مذکور تاجرلرک حالی شبهه سز ، پک زیاده فنا لاشمشدر . عینی احوال ما کدونیآ و آرنآوودلغک مراکز تجاریه سننده جاریدر . حال بوکه بورلرک کافه سیله استانبول آره سننده روابط تجاریه موجوددر . اونار ، دوچار خسار اولونجه استانبولده متضرر اولور . بوسیدن طولانی اهالیسنک مزاحمتی تخفیف ایتک ، بورجلردن قورتیللمسته امکان ویرمک ایچون هیچ اولمازسه شمعی موراتوریم اعلان ایدلمک لازم کلیدی . برچوق کیمسه لر ، محاربه زماننده کچینه بیلیمک اوزره اللرنده قالمش اولان صوک و سائطی ده صرف ایتدیلر . آرتق عقد صلحدن صکره احتمال که ایشلر دخی یولنه کیرمککدر . فقط محاربه زماننده بتون سائطی صرف ایدنلرک اللرنده برشی قالمش اولدیغندن حصوله کله جک بویکی آسایشدن استفاده ایدمه جکلردر . حال بویله اولنجه ، اونار ایچون اعتبار مالی کشاد ایدلمک لازم کلیدی . فقط بو خصوصی کیمسه نک نظر دقته آلمدیغنده هیچ شبهه یوقدر .

بانقه لره اولان بورجلرینی اوده مکک ایچون اک غدار فائضجیلردن فائضله پاره آلان صاحب ناموس و وجدان برچوق تاجر و صنعتکارلر واردر که بوکون بو اوغورده مدهش درجه ده بیوک فائضلر اوده مکک مجبور قاله جکلردر . هیچ

اولمازسه بوکون موراتوریوم اعلان ایدلدیکی تقدیرده بو صورتله بیوک بورجلاره
طلالمش اولان کیمسهلره معاونت ایدلمش اولور . بلغارستانده عتد صلحدن سوکره
یکیدن اوج آیلق برموراتوریوم اعلان ایدیله جکی شبهه سزدر . دیگر بالقسان
حکومتلرینکده عینی صورتده طاورائملری محتملدر . عجباً بویله برشی تورکیه ده ده
یاپیله جقمیدر ؟ سز نه فکرده سکر ، قارئلر ؟
لیکن بورایه قدر تعداد ایدیلن فناقلر تورکیه نك باشی اوزرنده طولاشمقده
بولان مهالك مالیه یه نسبة پك خفیدرلر .

۱- الك بیوک تهلیکه یی دیون دولت مسأله سی تشکیل ایلکده در . بوکون دیون
مذکورده یی ، تورکیه ایله آندن آیریله جق اولان ولایات بینده تقسیم ایتک
ایجاب ایله جکدر . عینی زمانده « دیون عمومی » تشکیلاتی ده تبدیل ایتک
اقتضا ایدله جکدر . بوندن ماعدا یکیدن استقراض عقد ایلکده ضروری اولاجقدر .
عجباً بوانساننده دولت عثمانیه نك منافعی کوزه تیله جکی ؟ یوقسه دولت
مشارالیهایی ده از یاده اسارت اقتصادی و سیاسی آلتنه صوقق ایچون بوفرستدن ده می
استفاده ایدیله جک ؟

آسیای عثمانینک ، آوروپای عثمانیده یاپیلان بورجلرک بتون اغیرلقلری
صرتنه یوکلنمه سی تهلیکه سی موجود اولدینی کی تورکیه نك کندی استقلال
مالینک صوک بقیه سی غائب ایتمی تهلیکه سی ده باش کوسترمکده در .

بو حال ، تورکیه یی ما کدونیا و آرناروودلغک ضیاعندن ده ازیاده دوچار
ضعف ایله جکدر . اگر حکومت عثمانیه نك شیمدی به قدر اجرا ایلش اولدینی
معاملات مالیه یه و عقد ایتش اولدینی مقاوله لره باقهرق محاکمه ایدیله جک اولورسه ،
بو صره ده ده فنا احواله انتظار ایتک اقتضا ایلر . بوئی کوسترمک ایچون
عثمانلی شمندوفر تحویلاتندن بحث ایتک ایسترم .

عثمانلی شمندوفر تحویلاتنک موقع تداوله چیقارلمسندن مقصد ، شرق
شمندوفرلرینک انشاسی ایچون وسائط نقدیه تدارک ایتک ایدی . هر تحویلک
فائضی یوزده اوج ، قیمت اعتباریه سی ده درت یوز فرانقدن عسارت ایدی .
موقع تداوله چیقاریلان شمندوفر تحویلاتنک مجموعی ، (۱,۹۸۰,۰۰۰) عدددر .

بناءً عليه دين اصلينك مقدار عمومى اعتباريسى (۷۹۲) مليون فرانكدين عبارت اولدينى حالده دولت عثمانيه نك بوخصوصده سنوى (۲۳,۷۶۰,۰۰۰) فرانك فائض اوده مى لازم كلسدر .

فقط عثمانلى شمندوفر تحويلاتنك كافه سى ، - هربرى (۱۲۸,۵) فرانكدين اولق اوزره - بارون هيرشه ساتيلمشدر . بناءً عليه تحويلات مذكوره نك كافه سى بارون هيرشه ، (۷۹۲) مليون فرانكه دكل ، آنجق (۲۵۵) مليون فرانكه مال اولمشدر . مومى اليه ، بو مبلغه مقابل دولت عثمانيه دن سنوى (۲۳,۷۵) مليون فرانك ، دهـا طوغروسى يوزده طقوز فائض آلمق حقى قازانمشدر .

حال بوكه بارون هيرش تحويلات مذكوره سى ، فرانسه و آستريا بانقه نرندن مركب بر هيئت ماليه يه در حال صاهه رق هر تحويلدن يوز اللى فرانك آلمش و كنديسى بو صورتله براقاج كون ظرفنده دولت عثمانيه حسابنه اوله رق يكرمى مليون فرانكى در جيب ايدى ويرمشدر ...

ظن اولنمسون كه دولت عثمانيه ، بارون هيرشه ساتيلان شمندوفر تحويلاتنه مقابل (۲۵۵) مليون فرانك آله بيلمشدر . بو پارهلر ، شرق شمندوفرلرينك انشاسنه تخصيص ايدلمش ايدى . حال بوكه مذكور شمندوفرلرك انشاسى (۲۵۵) مليون فرانكدين دهـا آز بر مبلغه مال اولمشدى . بوخصوصده ياييلان حسابله كوره ، شرق شمندوفرلرينك انشاسى ايچون هر كيلومترو باشنه وسطى اوله رق (۱۵۰,۰۰۰) فرانك صرف ايدلمشدر . بو صورتله مذكور شمندوفرلرك بارون هيرش امتيازى داخلنده بولنان قسـمى ، آنجق يوز سـكسان مليون فرانكه بالغ اولمش و بارون هيرش ايله رفقاسى ، شرق شمندوفرلرينك انشاسندزده تصرف و كاردده بولنمشلردر .

بوندن ماعدا اولنلر ، شمندوفرلر ايچون دولت عثمانيه طرفندن سنوى ويريلن تاامينات آچقه سندنده كار ايتمشلردر . موسيو موراويچك كوستر مكدده اولدينى حساباته كوره بارون هيرش و رفقاسى عموميتله اون سنه ظرفنده (۱۶۰)، (۱۷۰) مليون فرانك قازانمشلردر . بو قازانچلرك توركيه حسابنه (ضررينه) وقوع بولدينى ميداندهدر .

عثمانی شمندوفر تحویلاتنک بو کونکی حالی آ کلامق ایچون « دیون عمومی » اداره سنک صوک دفعه ویرمش اولدینی حساباتی تدقیق ایدلم :

دولت عثمانیه ، ۱۳۲۷ سنه سی نهایته قدر شمندوفر تحویلترینک اشتراسی ایچون (۷.۱۷۷.۸۷۴) عثمانی لیراسی یعنی (۱۵۰) میلیون فرانق قدر بر مبلغ ویرمشدر . اکر دولت مشارالیهانک صاحب اولدینی شمندوفرلرک مصارفات حقیقیه انشایه سی - (۱۸۰) میلیون فرانق اولارق - حساب ایدمک اولورسه ق تورکیه نک بو خصوصده ده ها اوتوز میلیون فرانق بورجلی قلمش اولدینی کورورز .

حال بوکه بوکون موقع تداوله (۱.۴۳۷.۴۰۰) شمندوفر تحویلی ده ها موجوددر . اکر دولت عثمانیه ، تحویلات مذکورنک کافه سی اشترایه تشبث ایدرسه ، بو اوغورده دهانه قدر پاره ویرمه لیدر ؟

کچن سنه حساباتنه کوره دولت عثمانیه طرفندن (۴۰.۷۹۱) شمندوفر تحویلی ساتون آلمش و بونلره (۴۸۹.۱۸۸) عثمانی لیراسی ویرمشدر . بناء علیه بعضی مصرفلرده حساب قاتیله جق اولورسه ، هر بر تحویل دولت مشارالیه اون ایکی لیرایه یعنی (۲۷۳) فرانقه مال اولمشدر . احواله دولت عثمانیه ، بر میلیون درت یوز بیک شمندوفر تحویلی ساتون آلمق ایچون مرور زمانله (۳۷۰) میلیون فرانق اوده یه جک ، یعنی بالاده سویلندیکی اوزره ، باقی قالان (۳۰) میلیون فرانق یرینه (۳۷۰) میلیون فرانق تأدیه ایدمک دیمکدر . ایشته ، دولت عثمانیه نک آلمش اولدینی مقدار ایله اوده مکده بولندینی مقدارک آره سنده کی نسبت بودرجه در !

بونک عکسی اوله رق ، یعنی دولت عثمانیه یدندن برمال آلیرسه ، بو خصوصده کی حسابلر تماماً باشقه بر صورتده یاییلیور . بو خصوصده ینه شرق شمندوفرلرینی مثال کتیره جکم . معلوم اولدینی اوزره مذکور شمندوفرلرک روم ایلی شرقیده بولان قسمی ، ۱۹۰۹ سنه سنده بلغارستانه الحاق ایدلمشدی . بلغارستانده قالان بو قسمک طولی (۳۱۰) کیلومتر و ایدی . بو الحاق متعاقب عثمانی شمندوفر تحویلاتندن یعنی شرق شمندوفرلرینک مصارف انشایه سنه مقابل جیقاریلان

تحويلاتندن مناسب بر قسمة بلغارستانه دور ايدلمسى لازم کليردى . زيرا
تحويلات مذکورهيه مقابل آلمان پاره لر ، شرق شمندوفرلرينك انشاسندن
بشقه بريره صرف ايدلمه مشدى . حال بوکه مسئله ده تماماً بشقه صورتده حساب
و حرکت ايدلمش و دولت عثمانيه (۳۱۰) كيلومتر لوق روم ايلي شرقى شمندوفرى
ايچون آنجق قرق ميليون فرانق ، يعنى هر كيلومتر و باشنه (۱۲۷،۰۰۰) فرانق
تأديه ايدلمشدر ! بو صورتله بلغارستان ، مذکور شمندوفرلره بارون هيرشك
صرف ايتمش اولدينى پاره لردن ده ها آز بر مبلغ ويرمشدر ، زيرا مومى اليك
كيلو مترو باشنه وقوع بولان مصارقات انشائيه سي (۱۵۰،۰۰۰) فرانقه بالغ
اولمشدى . بناء عليه توركيه يه پك هالى يه مال اولان روم ايلي شرقى شمندوفرلرى ،
بلغارستانه او قدر اوجوز صاتيلىمشدر که مذکور شمندوفرلرک بو قدر اوجوز
فيئالنه انشاسنه هيچ بر متعهد ياناشماز . والحاصل روم ايلي شرقى شمندوفرلرى
بلغارستانك انه كچديكى حالده مذکور شمندوفرلرک انشاسى ايچون ياييلان
بورج لر ، ينه توركيه نك صرتنده قالمشدر .

اگر دولت عثمانيه بورج لرینك يقينده وقوع بوله جق حسابلری ده بالاده کی
وجه ايله اجرا ايديله جک اولورسه بوندن نه کبی نتایج وخيمه حصوله کله جکبی
تصور ایتک مشکل دکلدرد . فقط بوتون تهلیکه لر بونلردن عبارت دکلدرد !

يارورس

مطبوعات

آجی بر حقیقت

موسقواده چيقان « اوتروروسي » غزته سي ، بالفان متفكرينك غلبه چالوب تورک
اردوستك مغلوب اولماسى سببلرينى کوسترمک اوزره خيلي مهم بر مقاله يازمشدر . بو
مقاله نك بعض قسملرينى عيناً ترجمه ايدیورز . قارملریمز دقتله اوقوسونلر .

بر طرفك مظفر ، ديكر طرفك منهزم اولماسى اسبابى ، عسکرلک نقطه